

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 1 februari 1935 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring.

Andra lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 4 i första kammaren av herr *Johansson, Johan Bernhard, m. fl.* samt nr 30 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*

I motionerna, vilka äro likalydande, har hemställts, att riksdagen måtte besluta, »att i 'lag om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring', skola i 1 § utgå orden: 'eller av annan jämförlig orsak'».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för berörda hemställan, får utskottet hänvisa till motionerna.

Lagen den 12 juni 1925 om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, innehåller i § 1 den bestämmelsen, att värnpliktig, som på grund av religiös övertygelse eller av annan jämförlig orsak hyser allvarliga samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i den ordning, värnpliktslagen föreskriver, skall kunna få fullgöra viss annan tjänstgöring. Om hans samvetsbetänkligheter avse tjänstgöring med vapen, kan han få fullgöra sin tjänstgöring vid krigsmakten utan att övas i vapens bruk eller bära vapen eller ammunition (§ 1 a). Avse däremot hans samvetsbetänkligheter varje tjänstgöring vid krigsmakten, kan han i stället för sådan tjänstgöring få utföra civilt arbete för statens räkning (§ 1 b). Tillstånd att fullgöra värnpliktstjänstgöring på sätt i § 1 sägs meddelas av vederbörande inskrivningsrevision (§ 2). Beträffande samvetsömma värnpliktiga är tjänstgöringstiden längre än för andra värnpliktiga (§ 3). Den, som fullgör tjänstgöring enligt § 1 a skall tjänstgöra ett antal dagar, som med 90 överstiger det sammanlagda antalet dagar, varunder tjänstgöring i fredstid enligt § 27 mom. 1 eller 2 värnpliktslagen skolat åligga honom. Utföres arbete enligt § 1 b) utgör motsvarande ökning i antalet tjänstgöringsdagar 120.

Genom *kungörelse den 23 december 1925* (nr 516), vilken i vissa delar erhållit ändrad lydelse genom *kungörelse den 9 januari 1935* (nr 1), hava

i administrativ ordning (med stöd av § 9 i lagen) utfärdats vissa tillämpningsföreskrifter. Vid ansökan av värnpliktig att få fullgöra tjänstgöring enligt lagens bestämmelser skall (enligt § 1 i kungörelsen) fogas vissa intyg rörande sökanden. Värnpliktig, vars samvetsbetänkligheter grunda sig på religiös övertygelse, skall förete intyg, utfärdat av präst i den församling, där sökanden är kyrkobokförd (respektive präst i främmande trossamfund), vilket intyg skall uttryckligen angiva, antingen vilken uppfattning intygsgivaren bildat sig i frågan, huruvida sökanden hyser allvarliga, på religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter mot visst angivet slag av värnplikts-tjänstgöring i den ordning, värnpliktslagen föreskriver, eller mot varje slag av tjänstgöring vid krigsmakten, eller ock att samma fråga undandraget sig intygsgivarens bedömande. Skälen för vad sålunda anges skola i varje fall finnas införda i intyget. Religiöst samvetsöm värnpliktig skall vidare förete intyg, utfärdat på heder och samvete av två andra, myndiga, ojäviga och trovärdiga personer, vilka under långvarig bekantskap med sökanden förvärvat ingående kännedom om hans personliga förhållanden, att de anse honom hysa allvarliga, på religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter mot tjänstgöring i vanlig ordning eller vid krigsmakten överhuvud. Intyget skall innehålla utförliga upplysningar såväl om intygsgivarnas bekantskap med sökanden som om de omständigheter, på vilka intygsgivarnas omdöme grundas. Slutligen skall religiöst samvetsöm förete intyg av polismästare eller stadsfiskal i stad eller landsfogde eller landsfiskal å landet om de ovan senast omförmälda två intygsgivarnas trovärdighet. — Värnpliktig, vars samvetsbetänkligheter hava annan grund än religiös övertygelse (etiskt samvetsöm), skall förete skriftlig, på heder och samvete avgiven försäkran av sökanden själv angående hans samvetsbetänkligheter ävensom intyg, utfärdat på heder och samvete av två myndiga, ojäviga och trovärdiga personer, vilka under långvarig bekantskap med sökanden förvärvat ingående kännedom om hans personliga förhållanden, av enahanda beskaffenhet som motsvarande för religiöst samvetsöm föreskrivna intyg. Etiskt samvetsöm skall vidare förete intyg av polismästare eller stadsfiskal i stad eller landsfogde eller landsfiskal på landet dels i fråga om sökandensandel och dels beträffande de två intygsgivarnas trovärdighet.

Enligt § 2 i 1925 års kungörelse skola genom inskrivningsnämnds — inskrivningsbefälhavares -- försorg de uppgifter, som meddelats i ansökningshandlingar av värnpliktig, varom nu är fråga, fullständigast med de ytterligare upplysningar angående sökandens personliga förhållanden, vilka äro av beskaffenhet att kunna inverka på ärendets avgörande.

Om inskrivningsrevisionens ordförande finner föreliggande utredning otillräcklig för bedömande av frågan, huruvida sökanden hyser samvetsbetänkligheter av den art, han uppgiver, åligger det enligt § 3 i kungörelsen ordföranden att föranstalta om vidare utredning i ärendet. Sökanden kan, vid äventyr att ärendet ändock avgöres, föreläggas att inställa sig personligen vid inskrivningsrevisionens sammanträde, att vidtaga av honom beroende

åtgärder i syfte att person, vilkens hörande ordföranden anser vara av vikt, kommer tillstådes vid nämnda sammanträde ävensom att ingiva skriftlig utredning i avseende, som av ordföranden uppgives.

Av de ovan omförmälda bestämmelserna i § 1 av 1925 års kungörelse hava genom kungörelsen den 9 januari 1935 tillagts föreskrifterna om att de två myndiga, ojäviga och trovärdiga intygsgivarna skola vara sådana personer, vilka under långvarig bekantskap med sökanden förvärvat ingående kännedom om hans personliga förhållanden, att nämnda intygsgivares intyg skall innehålla utförliga upplysningar om -- förutom de omständigheter, på vilka intygsgivarnas omdöme grundas -- intygsgivarnas bekantskap med sökanden samt att intyg av föreskriven beskaffenhet skall företes i fråga om intygsgivarnas trovärdighet.

Den första reglering genom lag av särskild tjänstgöring för värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring, tillkom i vårt land genom lag den 21 maj 1920.

Till grund för den proposition (165/1920), genom vilken förslag till nämnda lag förelades riksdagen, låg ett av år 1917 tillkallade särskilda sakkunniga den 16 december 1918 avgivet betänkande i ämnet.

I fråga om samvetsbetänkligheternas art föreslogo 1917 års sakkunniga en huvudbestämmelse av följande lydelse:

»Värnpliktig, som enligt denna lag prövas hysa allvarliga, på kristligt eller mosaiskt religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöringens fullgörande i den ordning, som i gällande värnpliktslag stadgas, må erhålla tillstånd -- -- --.»

Två av de sakkunniga voro av skiljaktig mening och föreslogo en lydelse av följande innehåll:

»Värnpliktig, som enligt denna lag prövas hysa allvarliga samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i vanlig ordning, äge, -- -- --.»

I propositionen (nr 165) till 1920 års riksdag yttrade föredragande departementschefen statsrådet E. A. Nilson:

Att på sätt de sakkunnigas majoritet föreslagit begränsa den grupp av värnpliktiga, som skulle göras till föremål för specialbestämmelser i avseende å värnpliktstjänstgöringen, till allenast sådana, vilkas samvetsbetänkligheter hade sin grund i kristen eller mosaisk trosåskådning, funne departementschefen varken vara följdriktigt från utgångspunkten för de sakkunnigas eget resonemang eller ägnat att i tillämpningen leda till ett ur rättvisans och billighetens synpunkt fullt tillfredsställande resultat. Principiellt riktigare syntes departementschefen i detta avseende reservanternas förslag, sett från bakgrunden av den uppfattning, som låge till grund för deras motivering, nämligen att allenast på religiös övertygelse grundade betänkligheter borde föranleda befrielse från värnpliktstjänstgöring. Departementschefen anslöte sig därför till denna mening, men ansåge det emellertid vara lämpligt, att, till ledning för de myndigheter, som skulle tillämpa lagbestämmelsen, såsom

en närmare karaktäristik av vad som vore att anse såsom allvarliga samvetsbetänkligheter, i lagtexten uttryckligen angäves, att ifrågavarande betänkligheter skulle vara grundade på religiös övertygelse.

Vid behandlingen av propositionen samt i anledning därav väckta motioner (I: 241, I: 244 och II: 348) anförde andra lagutskottet (utlåtande nr 24), bland annat:

Utskottet ville icke förneka, att fall av samvetsbetänkligheter, vilka icke grundade sig på religiösa motiv utan på etiska, sociala eller andra skäl, kunde inträffa, där statens efterlåtenhet med avseende på utkrävandet av medborgarens skyldighet enligt värnpliktslagen kunde vara lika väl motiverat som då samvetsbetänkligheterna grundade sig på religiös övertygelse. Men utskottet fann sig av flera skäl ej kunna av denna anledning avstå från kravet på religiös övertygelse som grund för berörda samvetsbetänkligheter. — Utskottet ansåge, att genom utvidgning av lagens tillämplighetsområde till betänkligheter av annan än religiös art fältet skulle lämnas öppet för så mycken simulation och godtycke, att det ej kunde tillråda en sådan utvidgning. Dock ville utskottet uttala, att det ansåge självklart, att »religiös övertygelse» gäves en mycket vidsträckt betydelse, så att övertygelsen ej förutsattes behöva bottsna i viss kyrklig eller kristen åskådning. Med en sådan tolkning torde, i betraktande av de obestämda gränserna för vad som menades med religiös övertygelse, i regel de tänkta fall av etiska samvetsbetänkligheter, för vilka man kunde finna särskild anledning att ömma, kunna inrymmas under lagens bestämmelser.

Propositionens förslag om att allenast på religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter skulle föranleda den ifrågavarande befrielsen bifölls av riksdagen.

1920 års lag gällde till och med 1925 års utgång.

Vid 1924 års riksdag väcktes i motioner (I: 177 och II: 4) förslag till lagändring i fråga om samvetsbetänkligheternas art, men motionerna föranledde icke, på grund av skiljaktiga beslut i kamrarna, någon riksdagens åtgärd.

Genom proposition, nr 210, framlades för 1925 års riksdag förslag till ny lag i ämnet. Med värnpliktiga, som hyste »allvarliga, på religiös övertygelse grundade samvetsbetänkligheter» mot värnpliktstjänstgöring i vanlig ordning, likställdes i förslaget även sådana, vilka av $\frac{1}{2}$ »annan jämförlig orsak» hyste dylika samvetsbetänkligheter.

Föredragande departementschefen statsrådet P. Albin Hansson framhöll efter att hava erinrat om andra lagutskottets vid 1920 års riksdag ovan omförmälda uttalanden, att erfarenheterna torde hava givit vid handen, att lagtillämpningen ingalunda gått i den riktning, utskottet avsett.

Departementschefen anförde vidare, bland annat:

Vad angår påstådd svårighet att pröva allvaret av etiska och liknande samvetsbetänkligheter, låter densamma naturligtvis sig icke förneka. Under det att de religiösa samvetsömma ju i allmänhet tillhöra vissa samfund eller sekter och kunna med intyg från lärare och präster styrka sin allvarliga

religiositet, råder icke motsvarande förhållande beträffande de s. k. etiskt samvetsömma. Även om jag sålunda medgiver svårigheten härutinnan, kan jag dock icke anse den oöverkomlig. Det ankommer givetvis på den värnpliktige att nöjaktigt styrka allvaret av sina betänkligheter. Endast i den mån så sker, är inskrivningsrevisionen berättigad och pliktig att taga hänsyn till desamma. Den erforderliga prövningen läser väl för övrigt icke behöva ställa sig svårare för myndigheterna i vårt land än i de främmande länder, där en dylik lagstiftning är genomförd. — Icke heller synes mig den till uttryck komna farhågan, att simulation lättare skulle kunna förekomma i fråga om etiska än beträffande religiösa samvetsbetänkligheter, hava samma fog för sig nu som vid tiden för den provisoriska lagens antagande. Då gällde 1914 års värnpliktslag med dess långa utbildningstider. Med den avsevärda förkortning i tjänstgöringstiden, som nu är ifrågasatt att komma till stånd från och med nästa år, läser lockelsen att undkomma värnplikts-tjänstgöring i vanlig ordning i motsvarande mån förminsкас.

Första sarskilda utskottet anförde i utlåtande (nr 2) över propositionen och i samband därmed stående motioner (II: 387 och II: 432), bland annat:

De skäl, som föranlett att de s. k. etiskt samvetsömma hittills ställts utanför den sarskilda lagstiftningen om samvetsömma, torde huvudsakligen vara att hänföra till en befarad svårighet att mäta och pröva allvaret av de påstådda samvetsbetänkligheterna samt en farhåga för att på så sätt bereda väg för simulation. För utskottet står det emellertid klart, att man numera icke kan underlåta att taga behörig hänsyn även till den art av samvetsbetänkligheter, som äger annan än rent religiös grund, och detta synnerligast som i våra grannländer Norge och Danmark ävensom i Nederländerna andra än religiösa samvetsbetänkligheter få göra sig gällande. Såsom departementschefen även understrukt, ankommer det givetvis på den värnpliktige att nöjaktigt styrka allvaret av sina betänkligheter, och bör prövningen av dessa icke ställa sig svårare i vårt land än i de länder, där en lagstiftning i förevarande avseende redan är genomförd. Efter företagen prövning har utskottet funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i nu förevarande hänseende.

Mot utvidgningen av § 1 i lagen till att omfatta samvetsbetänkligheter icke blott av religiöst, utan även av etiskt slag anmäldes reservation av sju utskottsledamöter.

Riksdagen biföll sarskilda utskottets förslag.

De därvid antagna bestämmelserna i § 1 hava därefter icke undergått någon förändring.

Frågan om ändringar i lagstiftningen angående samvetsömma värnpliktiga har under de senaste åren från skilda militära myndigheters sida dragits under Kungl. Maj:ts prövning.

I skrivelse den 15 september 1932 anförde *chefen för norra arméfördelningen*, bland annat:

Erfarenheterna från de senaste årens inskrivningsförrättningar synas giva vid handen, att de bestämmelser, vilka gälla ifråga om värnpliktiga, som lysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring i vanlig ordning, i

vissa fall torde vara i behov av ändring. — Under de senaste två åren har antalet samvetsömme värnpliktiga inom norra arméfördelningen och särskilt inom Västernorrlands inskrivningsområde i hög grad stegrats. — Härvid är dock att märka, att antalet värnpliktiga, som anfört religiösa skäl för sina samvetsbetänkligheter, är relativt litet i förhållande till antalet värnpliktiga, som åberopa andra eller s. k. »etiska» skäl.

Gällande bestämmelser synas icke giva nöjaktig säkerhet för att icke inskrivningsskyldiga, vilka av olust för värnpliktstjänsten i vanlig ordning vilja undandraga sig densamma, lyckas göra det, utan att de verkligen hysa sådana allvarliga samvetsbetänkligheter, som givetvis varit lagens mening.

Men även om den samvetsömme för tillfället har vissa betänkligheter av berörda art, torde det ofta vara svårt, till och med för den samvetsömme själv, att kunna avgöra, huruvida betänkligheterna äro av allvarligt slag, särskilt i sådana fall, då desamma föranletts av en ivrig agitation omedelbart före inskrivningsförrättningen. Det visar sig också att betänkligheterna ej alltid äro så fast grundade utan lätt övergivas. Det är även naturligt, att en yngling i 20-årsåldern, som kanske aldrig förut ägnat en tanke åt dessa frågor, ej har så lätt att avgöra denna svåra angelägenhet. På grund härav synes frågan om samvetsömhet ej böra avgöras vid den första inskrivningsförrättningen, utan uppskov med inskrivningen till nästföljande år bör i varje fall meddelas den samvetsömme, så att han får erforderlig tid att betänka sig. Härmed erhålles större säkerhet för att allvaret i hans samvetsbetänkligheter är verkligen grundat, än vad nu är fallet.

Bestämmelserna rörande intygsgivningen hava också visat sig vara, särskilt i fråga om betänkligheter mot värnplikten av annan art än religiösa sådana, av något löslig art. I den mån kändedom om denna svaghet i gällande bestämmelser sprids, är det fara för att anmälningarna om samvetsbetänkligheter skola taga ännu mer ökad omfattning, helst som en hänsynslös försvarsfientlig propaganda tydligen målmedvetet bearbetar ungdomen i sådan riktning. Som författningen nu är, kan snart sagt vilken försvarsolustig yngling som helst av tvenne likasinnade få intyg om sina betänkligheter, och sedan av någon känd person bestyrkt, att de tvenne intygsgivarna äro trovärdiga och ojäviga personer. Bestämmelserna rörande intygen torde böra skärpas därhän, att större säkerhet vinnes för att intygen äro väl grundade; sålunda böra intygsgivarna styrka, att de känt den sökande under viss ej alltför kort tid.

Såsom yttrande över chefens för norra arméfördelningen skrivelse av den 15 september 1932 anförde *chefen för generalstaben* i skrivelse den 4 mars 1933, bland annat:

Intygen rörande »de allvarliga samvetsbetänkligheterna mot värnpliktens fullgörande i den ordning värnpliktslagen föreskriver» vila ofta på mycket lösa grunder. Att ett dylikt förhållande vinner utbredning är knappast ägnat att förvåna, så som bestämmelserna utan påföljd synas kunna tillämpas.

En av anledningarna till att antalet så kallade etiskt samvetsömme varit påfallande stort inom Västernorrlands inskrivningsområde synes vara den propaganda, som vissa inom landet verkande försvarsfientliga så kallade fredsföreningar bedrivit.

För att *effektivt* råda bot för missbruk, som påvisats i chefens för norra arméfördelningen skrivelse, torde endast finnas en möjlighet, nämligen att minska lagens giltighetsområde, så att erforderlig kontroll kan utövas.

Erfarenheterna angående lagen av den 21 maj 1920 visa, att svarigheterna att pröva samvetsbetänkligheter av religiös art understundom varit stora. Missbruk av den art, som ägt rum inom Västernorrlands inskrivningsområde de senaste åren, har dock under nämnda lags giltighetstid, såvitt kunnat utredas, icke ägt rum, i varje fall icke i nämnvärd utsträckning. Enär sålunda dessa lagbestämmelser varit väl avvägda, synes en återgång till dem vara befogad. Erfarenheterna från motsvarande lagstiftning utomlands tala även härför.

Skola nu gällande bestämmelser trots de pavisade olägenheterna allt fortfarande i princip äga giltighet, är det nödvändigt att vidtaga åtgärder för att förebygga missbruk. Den utväg, som i detta hänseende torde medföra det bästa resultatet, är att genom en reglering av tjänstgöringstidens längd göra undantagsbestämmelserna mindre lockande.

En annan restriktion, som lämpligen kan anbefallas jämsides med den ovan föreslagna och som, därest en förlängning av tjänstgöringstiden för närvarande icke låter sig genomföras, kan tillämpas oberoende härav, är viss ändring av bestämmelserna rörande intygs avgivande. Värnpliktiga, som hysa religiösa samvetsbetänkligheter, kunna i de flesta fall avfordras intyg av personer i mer eller mindre officiell ställning. Så torde emellertid icke vara fallet med de värnpliktiga, vilkas betänkligheter grundas på andra skäl. Vägen att genom intyg eliminera möjligheterna till simulation av så kallade etiska samvetsbetänkligheter synes visserligen mycket vanskelig. Erfarenheterna tala härvidlag ett tydligt språk. Men om bestämmelserna rörande avgivande av intyg skärpas därhän, att intygsgivarna på heder och samvete måste förklara, att de väl känt den intygssökande och hans inställning till värnpliktstjänstgöringen under en relativt lång tid, icke understigande sex månader, synes det icke vara omöjligt att något minska den värdslöshet i intygsgivningen, som i stor utsträckning förekommit.

I egenskap av befälhavare för Jämtlands inskrivningsområde anmälde *chefen för Jämtlands fältjägerregemente* i skrivelse den 14 juni 1933 till chefen för norra arméfördelningen, att antalet samvetsömma inom Jämtlands inskrivningsområde syntes vara i tillväxt. Ökningen omfattade huvudsakligen etiskt samvetsömma. — Regementschefen, som förmenade, att anledningen till samvetsömhetsens allt större spridning till stor del vore en följd av den ytliga handläggning av ifrågavarande ärenden, som i allmänhet syntes bestå av inskrivningsmyndigheterna, rekommenderade införandet av ett frågesystem att föreläggas den samvetsömme och hans intygsgivare till besvarande. Frågorna, upptagna å särskilda formulär, borde utarbetas av härför särskilt lämpliga, i psykologiska och etiska frågor kunniga personer. — Chefen för norra arméfördelningen har sedermera överlämnat denna skrivelse till Kungl. Maj:t.

Medicinalstyrelsen anförde i utlåtande över chefens för Jämtlands fältjägerregemente skrivelse, bland annat, att det av honom framlagda förslaget mera syntes syfta till en kontroll av de avgivna förklaringarnas sanningsenlighet än till en psykologisk analys av samvetsbetänkligheternas art. Det syntes därför medicinalstyrelsen lämpligt, att för den vägledning.

som de föreslagna formulären avsåge att åvägabringa, i första hand praktisk juridisk sakkunskap borde anlitas. Det torde emellertid kunna starkt ifrågasättas, huruvida ett utfyllande av detaljerade på förhand kända frågeformulär vore ägnat att i avsett syfte klargöra fallet. Styrelsen hölle före, att den utredning, som vid inskrivningsförrättningen stode att vinna utöver vad ansökningshandlingarna meddelade, under alla förhållanden måste bliva skäligen ofullständig. Tyngdpunkten borde förläggas till utredning, som inskrivningsrevisionens ordförande ägde verkställa.

Ytterligare ett hithörande spörsmål har anmälts för Kungl. Maj:t. I en promemoria den 9 januari 1934 framhöll *chefen för lantförsvarets kommandoexpedition* svårigheterna att bereda arbetstillfällen åt de alltmera stigande kontingenterna samvetsömma värnpliktiga samt ifrågasatt dels en återgång till den tidigare lagstiftningen med hänsynstagande allenast till de religiöst samvetsömma, dels ock en utvidgning av bestämmelserna rörande civilt arbete, så att sådant arbete skulle kunna få utföras icke blott för statens räkning utan jämväl i vissa fall för kommunala ändamål.

Chefen för generalstaben har instämt i de sålunda anförda synpunkterna.

Vid 1934 års riksdag yrkades i två motioner, I: 111 och II: 223, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snara åtgärder i syfte att undanröja de uppenbara brister, som vidlådde lagen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktens fullgörande i vanlig ordning, ävensom rörande bestämmelser om straffpåföljd för den, som obehörigt utnyttjade lagens föreskrifter eller lämnade medhjälp därtill.

Andra lagutskottet anförde i utlåtande (nr 30) i anledning av motionerna:

Av vad här ovan anförts framgår, att av olika militära myndigheter framställda förslag till ändringar beträffande nu gällande bestämmelser rörande samvetsömma värnpliktiga och deras tjänstgöring för närvarande äro föremål för Kungl. Maj:ts bedömande. Utskottet finner sig hava anledning förvänta, att Kungl. Maj:t i samband med behandlingen av nämnda framställningar kommer att taga under övervägande de åtgärder, vilka kunna vara erforderliga för att bereda ökad möjlighet att vid bedömandet av värnpliktigas ansökningar av det slag, varom här är fråga, skilja de fall, då samvetsbetänkligheterna grunda sig på en ärlig och varaktig övertygelse, från fall av annan art. Med hänsyn till vad sålunda anförts finner utskottet skäl icke föreligga för riksdagen att i anledning av nu ifrågasatt motioner göra någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställde att motionerna icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation anmäldes av fem ledamöter, vilka hemställde om bifall till det i motionerna gjorda yrkandet.

Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Utskottet får vidare omnämna, att ordföranden för Svenska Freds- och Skiljedomsföreningens arbetsutskott Per J. Gyberg i skrivelse till militieombudsmannen den 28 september 1934 förklarar sig vilja för eventuella åtgärder fästa M. O:s uppmärksamhet vid det förfaringsätt, som, enligt uppgift, chefen för Jämtlands fältjägarregemente tillämpat, när det gällt att vid inskrivningsförrättning pröva samvetsömma värnpliktigas anhållan att få utbyta den militära värnplikten mot annan tjänstgöring. Vissa olämpliga frågeformulär skulle ha kommit till användning.

Regementschefen anförde i infordrat yttrande, bland annat, att frågeformulären utarbetats av honom samt tillhandahållits ordförandena i inskrivningsnämnderna för att tjäna såsom ledning vid fullständigande av s. k. etiskt samvetsömmas uppgifter med de ytterligare upplysningar angående sökandens personliga förhållanden, vilka vore av beskaffenhet att kunna inverka på ärendets avgörande (jämför § 2 i 1925 års kungörelse). Till M. O. överlämnades två frågeformulär, det ena med rubrik »Frågor att besvara av etiskt samvetsöm» och det andra med rubrik »Frågeformulär att ifyllas av intygsgivare för s. k. etiskt samvetsömma».

M. O. anförde därefter i skrivelse den 27 november 1934 till regementschefen, bland annat, att med hänsyn till bestämmelserna i § 2 av 1925 års kungörelse anmärkning icke kunde framställas vare sig däremot att regementschefen i egenskap av inskrivningsbefälhavare ansett sig böra vidtaga åtgärder för fullständigande av till honom inkomna ansökningshandlingar uti ifrågavarande slag av ärenden eller emot att regementschefen för vinnande av enhetlig tillämpning av nyssnämnda bestämmelser inom inskrivningsområdet lämnat ordförandena i inskrivningsnämnderna anvisningar angående sådant fullständigande av till nämnderna inkomna ansökningshandlingar. Att regementschefen funnit nämnda fullständigande av ansökningshandlingarna böra ske på det sätt, att ett antal frågor, upptagna i särskilt upprättade frågeformulär förelagts sökande och dennes intygsgivare till besvarande, funne M. O. ej kunna giva anledning till anmärkning. Vad anginge spörsmålet huruvida de i formulären upptagna frågorna med hänsyn till dessas innehåll författningenligt kunnat framställas, anförde M. O., att han fann, att en fråga i varje formulär (huruvida sökande ansåge sig ha rätt och skyldighet att bruka våld till förhindrande av utförande av blockerat arbete) icke lämpligen borde komma till användning, så vitt erforderlig upplysning angående arten av sökandens samvetsbetänkligheter kunde ernås utan framställande av denna fråga. I övrigt föranledde innehållet i de i formulären upptagna frågorna icke någon M. O:s erinran. Slutligen förklarade M. O., att han icke ämnade företaga vidare åtgärd i ärendet.

Såsom ovan omnämnts har den 9 januari 1935 kungörelse (nr 1) utfärdats angående vissa ändringar i 1925 års kungörelse (nr 516).

I fråga om antalet värnpliktiga, vilka under åren 1921—1934 beviljats tillstånd att fullgöra tjänstgöring enligt bestämmelserna i § 1 av 1925 års lag, får utskottet hänvisa till följande tabell (sammanställd på grundval av för utskottet senast tillgängliga uppgifter):

Antalet samvetsömma värnpliktiga åren 1921—1934.

År	Civilarbetare, § 1 b)			Övriga, § 1 a)			S u m m a		Summa
	av reli- giösa skäl	av etiska skäl	summa	av reli- giösa skäl	av etiska skäl	summa	av reli- giösa skäl	av etiska skäl	
1921	151	—	151	344	—	344	495	—	495
1922	152	—	152	259	—	259	411	—	411
1923	210	—	210	189	—	189	399	—	399
1924	245	—	245	149	—	149	394	—	394
1925	178	—	178	46	—	46	224	—	224
1926	283	7	290	99	1	100	382	8	390
1927	264	4	268	61	2	63	325	6	331
1928	407	14	421	61	3	64	468	17	485
1929	378	7	385	56	2	58	434	9	443
1930	446	29	475	53	1	54	499	30	529
1931	429	102	531	53	1	54	482	103	585
1932	449	149	598	39	3	42	488	152	640
1933	540	270	810	36	4	40	576	274	850
1934	489	242	731	44	8	52	533	250	783

Beträffande antalet samvetsömma värnpliktiga inom olika inskrivningsområden får utskottet i följande tabell lämna uppgifter för de senaste tre åren.

Samvetsömma värnpliktiga inom olika inskrivningsområden åren 1932—1934.

Inskrivningsområde	Civilarbetare, § 1 b)						Övriga, § 1 a)					
	av religiösa skäl			av etiska skäl			av religiösa skäl			av etiska skäl		
	1932	1933	1934	1932	1933	1934	1932	1933	1934	1932	1933	1934
Malmöhus södra	3	12	7	—	—	1	1	—	1	—	—	—
Malmöhus norra	17	15	11	2	—	—	1	—	—	—	—	—
Hallands	6	5	10	1	1	—	—	2	—	—	—	—
Kronobergs	22	19	31	—	6	4	5	4	1	—	—	—
Norra Smålands	46	53	58	1	3	3	4	2	4	—	—	1
Östergötlands	36	33	33	—	10	1	—	3	4	1	—	1
Örebro	42	65	51	4	1	12	5	2	7	1	—	2
Södermanlands	16	24	23	1	2	1	3	1	4	—	—	—
Stockholms	15	21	20	1	—	1	2	4	—	—	—	—
Uppsala	24	28	35	—	5	1	2	3	4	—	—	—
Västgöta—Bohus	4	12	7	1	2	16	—	—	—	—	1	—
Älvsborgs	17	37	24	5	6	2	1	8	—	—	—	1
Skaraborgs	41	36	38	—	11	16	4	2	2	—	—	—
Värmlands	38	23	21	3	1	—	2	1	2	—	1	—
Kopparbergs	19	17	22	2	6	10	1	2	5	1	—	3
Gävleborgs	25	24	20	5	28	29	4	—	1	—	—	—
Jämtlands	18	26	19	1	4	4	—	—	4	—	—	—
Västernorrlands	21	28	17	105	144	112	—	—	2	—	1	—
Västerbottens	23	40	28	14	35	21	1	—	1	—	1	—
Norrbottnens	9	10	9	—	—	3	3	2	—	—	—	—
Gotlands	7	12	5	3	5	5	—	—	2	—	—	—
Summa	449	540	489	149	270	242	39	36	44	3	4	8

Såsom framgår av chefens för lantförsvarets kommandoexpedition ovan omnämnda promemoria av den 9 januari 1934 hava svårigheterna att bereda arbetstillfällen åt samtliga s. k. civilarbetare tidigare varit stora. Emellertid har enligt vad utskottet inhämtat under föregående år samtliga civilarbetare kunnat beredas sysselsättning. Till och med år 1932 utfördes arbete allenast för domänstyrelsens och vattenfallsstyrelsens räkning. Under åren 1933 och 1934 hava även Uppsala universitets skogsförvaltning, skogsförvaltningen vid östra armefördelningen samt riksantikvarien kunnat erbjuda lämpligt arbete.

Utskottet får slutligen lämna uppgifter angående fördelningen inom olika yrkeskategorier av samvetsömma värnpliktiga, vilka varit skyldiga att fullgöra tjänstgöring under åren 1933 och 1934 (i de angivna siffrorna ingå sålunda även värnpliktiga, vilka inskrivits före år 1933 men som icke tidigare fullgjort tjänstgöring):

År	Kroppsarbetare utan särskilt angiven yrkesutbildning	Chaufförer	Kockar	Kon-torister	Ma-ski-nister	Mura-re	Måla-re	Skogs-arbe-tare	Skriv-arbe-tare	Sme-der	Snicka-re	Sten-arbe-tare	Sum-ma
1933	570	11	—	5	1	2	15	147	52	12	44	4	863
1934	598	15	2	6	—	2	12	163	55	6	41	10	910

Utskottet.

Utskottet anser det vara angeläget, att möjlighet föreligger att vid be-dömandet av värnpliktigas ansökningar av det slag, varom här är fråga, skilja de fall, då samvetsbetänkligheterna grunda sig på en ärlig och var-aktig övertygelse, från fall av annan art. Utskottet finner önskvärt, att undersökning verkställas, i vad mån de genom kungörelsen den 9 januari 1935 utfärdade nya bestämmelserna i ämnet åstadkomma ökad trovärdighet hos åberopade intyg och möjliggöra en tillförlitlig och rättvis prövning av de uppgivna samvetsbetänkligheternas verkliga innebörd. En sådan under-sökning synes böra verkställas på det sätt, att redan under våren 1935 från samtliga inskrivningsrevisioner i riket infordras meddelanden om deras erfarenheter av den nya kungörelsens bestämmelser i dessa avseenden. Sam-tidigt synas inskrivningsrevisionerna böra anmodas att insända uppgifter, huru antalet inkomna och beviljade ansökningar från samvetsömna värn-pliktiga efter de grunder, som däri åberopats, äro att fördela i grupper enligt lagens bestämmelser.

Utskottet, som icke anser sig kunna tillstyrka det i motionerna framförda yrkandet om lagändring, får hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 4 och II: 30, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville från samtliga inskrivningsrevisioner i riket redan under våren 1935 infordra dels uppgifter angivande huru antalet inkomna och bifallna ansök-ningar från samvetsömna värnpliktiga efter de grunder, som däri åberopats, äro att fördela i grupper enligt lagens bestämmelser, dels ock meddelanden, i vad mån erfarenheterna givit vid handen, att de genom kun-görelsen den 9 januari 1935 (nr 1) utfärdade nya be-stämmelserna i ämnet åstadkomma ökad trovärdighet hos åberopade intyg och möjliggöra en tillförlitlig och rättvis prövning av de uppgivna samvetsbetänklig-heternas verkliga innebörd.

Stockholm den 1 februari 1935.

På andra lagutskottets vägnar:

K. G. WESTMAN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *K. G. Westman*, *Bagge**, *Hagman**, *Gustaf Tamm*,
P. Sandström, *Norman*, *Knut Petersson** och *Forslund*;

från andra kammaren: herrar *Österström**, *Magnusson* i Kalmar, *Linnér*, *Petersson* i
Lerbäcksbyn, *Olovson* i Västerås och *Hansson* i Trollhättan, fru *Nordgren* samt herr *Johans-*
son i Tvååset.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
